

LIETUVOS RESPUBLIKOS SEIMO KONTROLIERIUS

PAŽYMA DĖL X SKUNDO PRIEŠ ALYTAUS PATAISOS NAMUS

2021-03-09 Nr. 4D-2020/1-1327
Vilnius

SKUNDO ESMĖ

1. Lietuvos Respublikos Seimo kontrolierius 2020 m. spalio 7 d. gavo X (toliau vadinama ir – Pareiškėjas) skundą dėl Alytaus pataisos namų (toliau vadinama ir – Alytaus PN) pareigūnų veiksmų (neveikimo), galimai netinkamai pateikus / nepateikus atsakymą į Pareiškėjo kreipimąsi (toliau vadinama – Skundas) dėl maisto produktų įsigijimo.

2. Skunde, be kitų aplinkybių, nurodoma:

2.1. „Su prašymu 2020-08-11 Nr. 97-2049 kreipiausi į Alytaus PN direktorių, drausmės grupėje ir KTP sąlygomis leisti pirkti Alytaus PN parduotuvėje maisto produktus ir turėti su savimi" (šios ir kitų citatų kalba netaisyta);

2.2. „Man raštu nepateikė konkrečių motyvų ir pagrįstų faktų dėl ko prieštarauja man ir sveikatos priežiūros specialistams.“

3. Pareiškėjas Seimo kontrolieriaus prašo ištirti Skunde nurodytas aplinkybes.

TYRIMAS IR IŠVADOS

Tyrimui reikšmingos faktinės aplinkybės

4. Seimo kontrolierius 2020 m. spalio 15 d. raštu Nr. 4D-2020/1-1327/3D-2743 kreipėsi į Alytaus PN, prašydamas paaiškinti Skunde nurodytas aplinkybes. 2020 m. spalio 30 d. Seimo kontrolierius gavo Alytaus PN 2020 m. spalio 29 d. raštą Nr. 8-6961.

Šiame rašte ir prie jo pridėtuose dokumentuose nurodoma:

4.1. „Nuteistasis X 2020-08-11 prašymu reg. Nr. 97-2049 kreipėsi į Alytaus PN direktorių dėl leidimo pirkti Alytaus PN nuteistųjų parduotuvėje maisto produktus.“

4.2. „Alytaus PN administracija įvertino pateiktą gydytojo rekomendaciją.“

4.3. „Nuteistojo prašymas tenkinamas nebuvo, įstaigos vadovas uždėjo vizą "Prieštarauju". Kadangi nuteistasis savo prašyme nenurodė, kad jam būtų pateiktas raštiškas atsakymas su priimtu sprendimu, nuteistasis buvo supažindintas žodžiu, pasirašytinai. "

Tyrimui reikšmingi teisės aktai

5. Europos Tarybos Ministrų Komiteto 2006 m. sausio 11 d. priimtos rekomendacijos šalims narėms Nr. (2006)2 „Dėl Europos kalėjimų taisyklių“ (toliau vadinama ir – Europos kalėjimų taisyklės):

42.3 *punktas* – „Tiriant kalinius, praktikuojantis gydytojas arba jam pavaldi kvalifikuota medicinos sesuo turi ypatingai atkreipti dėmesį į šiuos aspektus: [...] b. nustatyti fizinius ir protinius susirgimus bei imtis atitinkamų gydymo priemonių ir tęsti jau pradėtą gydymą;

[...]“;

45.1. *punktas* – „Vadovas turi atsižvelgti į medicinos darbuotojo ar kito kompetentingo įgalioto asmens pranešimus ir patarimus, kuriuos pastarasis pateikia, remdamasis Taisyklių 43 ir 44 paragrafais ir, jeigu sutinka su rekomendacijomis, turi imtis neatidėliotinių priemonių toms rekomendacijoms įgyvendinti“;

45.2. *punktas* – „Jei rekomendacijų laikymasis nėra vadovo kompetencija arba jei jis nesutinka su jomis, tai jis turi nedelsdamas pateikti savo pranešimą ir medicinos darbuotojo patarimus aukštesnei valdžiai.“

6. Prašymų ir skundų nagrinėjimo ir asmenų aptarnavimo viešojo administravimo subjektuose taisyklių, patvirtintų Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2007-08-22 nutarimu Nr. 875 (toliau vadinama – Prašymų ir skundų nagrinėjimo taisyklės):

37 *punktas* – „Į skundus atsakoma laikantis Lietuvos Respublikos viešojo administravimo įstatyme nustatytos tvarkos“;

38 *punktas* – „Atsakyme, kuriame nurodomos atsisakymo suteikti prašomą administracinę paslaugą, informaciją, priimti administracinį sprendimą priežastys, arba institucijos siunčiamame pranešime apie asmens prašymo ar skundo nenagrinėjimo priežastis asmuo ar jo atstovas turi būti informuojamas apie tokio atsakymo apskundimo tvarką, nurodant institucijos (-ų), kuriai (-ioms) gali būti paduotas skundas, pavadinimą (-us) ir adresą (-us), taip pat terminą (-us), per kurį (-iuos) gali būti pateiktas skundas.“

Tyrimui reikšminga Lietuvos Respublikos teismų praktika

7. Lietuvos vyriausiasis administracinis teismas (toliau vadinama ir – LVAT) 2012 m. gruodžio 20 d. sprendime, priimtame administracinėje byloje Nr. A-822-3206-12, konstatavo:

„Pagal Tarnybos Kalėjimų departamente prie Lietuvos Respublikos teisingumo ministerijos statuto (2008 m. lapkričio 6 d. įstatymo Nr. X-1791 redakcijos) 5 straipsnį, Kalėjimų departamentas ir jam pavaldžios įstaigos (pagal Statuto 2 straipsnio 1 dalį, pataisos namai yra Kalėjimų departamentui pavaldi įstaiga) savo veikloje vadovaujasi Lietuvos Respublikos Konstitucija, Bausmių vykdymo kodeksu, Baudžiamuoju kodeksu, Baudžiamojo proceso kodeksu, Suėmimo vykdymo įstatymu, kitais įstatymais, šiuo statutu, Lietuvos Respublikos tarptautinėmis sutartimis ir kitais teisės aktais. Pagal Statuto 4 straipsnį, Kalėjimų departamento ir jam pavaldžių įstaigų veikla grindžiama teisingumo, teisėtumo, žmogaus teisių ir laisvių gerbimo, suimtųjų ir nuteistųjų lygybės prieš suėmimo ir bausmių vykdymo įstatymus, humanizmo, bausmių vykdymo individualizavimo, progresyvaus bausmių atlikimo ir viešumo principais.“

8. LVAT praktika, taikant Lietuvos Respublikos viešojo administravimo įstatymo normas; pritarta LVAT teisėjų 2016 m. birželio 1 d. pasitarime:

IV.1. Gero administravimo principas

3 *punktas* – „[...] Viešojo administravimo įstatymo 3 straipsnyje numatytais principais yra grindžiamas geras viešasis administravimas (šiuo aspektu žr. 2012 m. balandžio 30 d. sprendimą administracinėje byloje Nr. A492-1978/2012). Tinkamas, atsakingas valdymas, kaip ne kartą akcentuota Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo praktikoje, yra neatsiejamas nuo gero administravimo reikalavimų (žr. 2015 m. gruodžio 21 d. išplėstinės teisėjų kolegijos sprendimą administracinėje byloje Nr. I-7-552/2015);

5 *punktas* – „[...] gero administravimo principas yra platus, tai yra savyje talpinantis ne vieną įvairaus pobūdžio (materialinio, procedūrinio) imperatyvą (elementą), tai yra:

5.1. *Pareigą motyvuoti.* Pasak Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo, gero administravimo (atsakingo valdymo) principas apima ir asmens teisę į pagrįstą (faktais ir teisės normomis) bei motyvuotą administracinį sprendimą (VAĮ 8 str. 1 d.) (šiuo aspektu žr. 2012 m. gegužės 31 d. sprendimą administracinėje byloje Nr. A602-2112/2012). [...]

5.2. *Pareigą išaiškinti administracinio akto apskundimo tvarką.* Su geru viešuoju administravimu bei Lietuvos Respublikos Konstitucijoje įtvirtintu principu, kad valdžios įstaigos tarnauja žmonėms, nesiderina administracinio akto apskundimo tvarkos neišaiškinimas (2014 m. balandžio 2 d. nutartis administracinėje byloje Nr. AS858-284/2014).

5.3. *Pareigą informuoti apie viešojo intereso pažeidimą.* Lietuvos vyriausiasis administracinis teismas yra pažymėjęs, kad už viešojo intereso apsaugą valstybėje yra atsakingi ne vien prokurorai, bet ir kitos valstybės (savivaldybių) institucijos. [...]

5.4. *Nešališkumo pareigą.* Pasak Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo, vienas Konstitucijos 5 straipsnyje įtvirtinto principo „valdžios įstaigos tarnauja žmonėms“ įgyvendinimo aspektų yra užtikrinimas, kad, priimant sprendimus, pirmenybė būtų 467 Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo praktika, taikant Lietuvos Respublikos viešojo administravimo įstatymo normas teikiama viešiesiems interesams, priimami sprendimai būtų nešališki ir būtų užkirstas kelias atsirasti bei plisti korupcijai valstybinėje tarnyboje. [...]

5.5. *Pareigą imtis aktyvių veiksmų, padėti, elgtis rūpestingai ir atidžiai.* Atsakingo valdymo (gero administravimo) principas, be kita ko, įtvirtina viešojo administravimo subjekto pareigą imtis aktyvių veiksmų vykdant administracinę procedūrą (žr., pavyzdžiui, 2015 m. liepos 31 d. nutartį administracinėje byloje Nr. A-1547-502/2015). [...]

5.6. *Administracinio teisinio santykio šalių bendradarbiavimą.* Vienas iš gero administravimo principų yra konstitucinė nuostata, kad visos valdžios įstaigos tarnauja žmonėms. Tai reiškia ir administravimo procedūrose dalyvaujančių šalių bendradarbiavimą, apimančią ir tinkamas priimto prašymo trūkumų šalinimo inicijavimo procedūras (2005 m. gegužės 31 d. nutartis administracinėje byloje Nr. A10-655/2005).[...]

5.7. *Teisę būti išklaustam ir informuotam.* Viešojo administravimo subjekto pareiga informuoti ir suteikti galimybę pasisakyti Lietuvos teisėje gali būti kildinamos iš gero administravimo principo, kuriuo įgyvendinamas konstitucinis imperatyvas – valdžios įstaigos tarnauja žmonėms (Konstitucijos 5 str. 3 d.). [...];

IV.3. Proporcingumo principas

27 punktas – „Konstitucinis proporcingumo principas, kaip vienas iš konstitucinio teisinės valstybės principo elementų, reiškia, kad teisės aktuose numatytos priemonės turi atitikti teisėtus ir visuomenei svarbius tikslus, šios priemonės turi būti būtinos minėtiems tikslams pasiekti ir jos neturi varžyti asmens teisių ir laisvių akivaizdžiai labiau, negu reikia šiems tikslams pasiekti (Konstitucinio Teismo 2004 m. gruodžio 13 d., 2009 m. gruodžio 11 d., 2012 m. vasario 6 d., 2012 m. spalio 31 d. nutarimai)“;

31 punktas – „[...]proporcingumo principas yra reikšmingas tiek vertinant viešojo administravimo subjekto priimtus individualius administracinius aktus, ypač susijusius su sankcijų skyrimu ir asmenų teisių bei laisvių ribojimu, tiek – norminius administracinius aktus“;

43 punktas – „Visuotinai pripažįstama, kad skaidrumas, kaip viešosios valdžios institucijų ir pareigūnų veiklos principas, suponuoja informacijos sklaidą ir komunikavimą, atvirumą ir viešumą (tiek, kiek tai nekenkia kitoms teisės saugomoms vertybėms), atskaitingumą atitinkamai bendruomenei ir sprendimus priimančių pareigūnų atsakomybę už tuos sprendimus, taip pat tai, kad priimami sprendimai turi būti pagrįsti, aiškūs, kad juos, iškilus reikalui, būtų galima racionaliai motyvuoti; kiti asmenys turi turėti galimybę tuos sprendimus nustatytą tvarka ginčyti. Skaidrumas sietinas su dalyvaujamąja demokratija, informacijos laisve, galimybe piliečiams ir kitiems asmenims kritikuoti valdžios įstaigų veiklą (žr. Konstitucinio Teismo 2008 m. sausio 22 d. nutarimą).“

Seimo kontrolierių darbo praktika

9. Seimo kontrolierius, išnagrinėjęs nuteistojo (pareiškėjo X) skundą dėl galimybės perduoti papildomą siuntą, 2020-04-06 pažymoje Nr. 4D-2019/1-1558 konstatavo, kad Alytaus PN administracija, atsisakydama leisti pareiškėjui X gauti papildomą siuntinį – sportinius batus, formaliai pritaikė BVK 95 straipsnio 1 dalies nuostatas, nesivadovavo racionalumo bei proporcingumo principais. Ji neįvertino prašymo aplinkybių, t. y. kokių tikslu pareiškėjas X kreipėsi dėl papildomo siuntinio, ir to, kad tai susiję su sveikatos užtikrinimu, nebuvo vertinama ir sveikatos priežiūros specialisto rekomendacija.

Atsižvelgiant į tai, kad po Seimo kontrolieriaus rašto bei pakartotinio pareiškėjo X kreipimosi Alytaus PN administracija patenkino pareiškėjo X prašymą ir priėmė sprendimą suteikti jam papildomą siuntinį (perduoti avalynės porą), Seimo kontrolieriaus rekomendacija nebuvo teikiama. Tačiau atkreiptinas dėmesys ir į tai, kad atsisakymai tenkinti prašymus turi būti tinkamai įforminti, t. y. pateikti raštu, turi būti nurodytos tokio sprendimo priežastys, apskundimo tvarka ir terminas.

Seimo kontrolierius Alytaus PN direktoriui G. Lepiochinui rekomendavo imtis priemonių, kad ateityje pareiškėjų skundai būtų tiriami atidžiai, įvertinant visas skunduose nurodytas aplinkybes, o priėmus sprendimą netenkinti prašymo teikiami atsakymai atitiktų Prašymų ir skundų nagrinėjimo taisyklių nuostatas.

Alytaus PN direktorius, atsižvelgdamas į Seimo kontrolieriaus pateiktas rekomendacijas, 2020-06-29 raštu Nr. 8-3689 informavo, kad pasitarimų su įstaigos darbuotojais metu nurodyta vadovautis Seimo kontrolieriaus pažymoje pateiktomis rekomendacijomis bei imtis priemonių, kad ateityje pareiškėjų prašymai ir skundai būtų nagrinėjami vadovaujantis Prašymų ir skundų nagrinėjimo taisyklių nuostatomis.

Tyrimo išvados

10. Skunde nurodoma, kad Alytaus PN pareigūnai neleidžia įsigyti papildomų maisto produktų, nors gydytojai rekomenduoja stiprinti imunitetą; į pateiktą prašymą Alytaus PN administracija nepateikia atsakymo, kuriame būtų paaiškinta atsisakymo priežastis.

11. Skundo tyrimo metu nustatyta, kad 2020 m. rugpjūčio 11 d. Pareiškėjas kreipėsi į Alytaus PN administraciją su prašymu dėl sveikatos būklės leisti pirkti Alytaus PN parduotuvėje maisto produktų. Aplinkybę, kad nusilpęs Pareiškėjo imunitetas, patvirtina asmens medicinos dokumentų išrašai.

Pareiškėjo prašymą leisti Alytaus PN parduotuvėje pirkti maisto produktų vizavo Resocializacijos skyriaus specialistas: „Neprieštarauju SPT leidus“ bei Sveikatos priežiūros skyriaus gydytojas: „Tarpininkauju“, tačiau Alytaus PN direktorius neleido Pareiškėjui pirkti maisto produktų, vizuodamas prašymą: „Prieštarauju“.

Pažymėtina, kad atsakymo į šį Pareiškėjo prašymą Alytaus PN jam nepateikė, t. y., nebuvo raštu paaiškinta, dėl kokių priežasčių ir kokiais teisės aktais vadovaujantis buvo priimtas sprendimas jo prašymo netenkinti, nors, kaip minėta, pagal nustatytą teisinį reglamentavimą (šios pažymos 7 punktas), viešojo administravimo subjektas (šiuo atveju – Alytaus PN), priimdamas sprendimą atsisakyti tenkinti besikreipiančiojo (šiuo atveju – Pareiškėjo) prašymą, *privalo nurodyti tokio sprendimo priežastis, apskundimo tvarką ir terminus*.

12. Teismų praktikoje, taikant viešojo administravimo įstatymo normas, proporcingumo principas reiškia, kad teisės aktuose numatytos priemonės turi atitikti teisėtus ir visuomenei svarbius tikslus, šios priemonės turi būti būtinos minėtiems tikslams pasiekti ir jos neturi varžyti asmens teisių ir laisvių akivaizdžiai labiau, negu reikia šiems tikslams pasiekti. Proporcingumo principas yra

reikšmingas vertinant viešojo administravimo subjekto priimtus individualius administracinius aktus, ypač susijusius su sankcijų skyrimu ir asmenų teisių bei laisvių ribojimu.

Be to, Viešojo administravimo įstatymo 3 straipsnyje numatytais principais yra grindžiamas geras viešasis administravimas. Tinkamas, atsakingas valdymas, kaip ne kartą akcentuota Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo praktikoje, yra neatsiejamas nuo gero administravimo reikalavimų.

Gero administravimo (atsakingo valdymo) principas apima ir asmens teisę į pagrįstą (faktais ir teisės normomis) bei motyvuotą administracinį sprendimą.

Gero viešojo administravimo principas įpareigoja viešojo administravimo subjektą, priimant sprendimą, jame nurodyti faktinių aplinkybių bei teisės normų, kurių pagrindu priimtas sprendimas, visumą.

13. Atsižvelgiant į tai, kad dėl Pareiškėjo prašymo nebuvo priimtas teisės aktų reikalavimus atitinkantis sprendimas ir todėl nėra aiškūs motyvai bei argumentai, konstatuotina, jog Alytaus PN direktorius, atsisakydamas leisti Pareiškėjui Alytaus PN parduotuvėje įsigyti maisto produktų, nevertino, kokių tikslu Pareiškėjas prašo leisti jų įsigyti, kad tai susiję su sveikatos užtikrinimu, neatsižvelgė į sveikatos priežiūros specialisto rekomendaciją, Pareiškėjo medicininių dokumentų išrašus apie jam diagnozuotas ligas, todėl keltinas klausimas, ar toks sprendimas proporcingas (šios pažymos 9 punktas).

Europos kalėjų taisyklėse pabrėžta, kad pataisos įstaigos vadovas turi atsižvelgti į medicinos darbuotojo ar kito kompetentingo įgalioto asmens pranešimus ir patarimus, kuriuos pastarasis pateikia (šios pažymos 6 punktas); o jeigu priima sprendimą neatsižvelgti, tuomet turi pagrįsti tai, atitinkamai nurodydamas atsisakymo atsižvelgti priežastis.

Įvertinus tai bei Skundo tyrimo metu konstatuotas aplinkybes, darytina išvada, kad Alytaus PN direktorius, atsisakydamas suteikti galimybę nuteistajam iš Alytaus PN parduotuvės įsigyti maisto produktų, neatsižvelgė į sveikatos priežiūros specialisto tarpininkavimą, nevertino medicininių dokumentų išrašų bei pateiktų rekomendacijų.

Be to, atkreiptinas dėmesys ir į tai, kad asmens sveikatos užtikrinimui labai svarbu gydytojo rekomendacijų vykdymo tęstinumas.

Pažymėtina, kad Seimo kontrolierius savo darbo praktikoje neretai susiduria su atvejais, kai iš vienos laisvės atėmimo vietos į kitą arba į drausmės grupę perkeltiems arba pervežtiems suimtiesiems / nuteistiesiems nėra užtikrinamas paskirto gydymo tęstinumas. Kaip ir šiuo konkrečiu atveju, kai asmuo, būdamas paprastoje grupėje, dėl savo sveikatos būklės galėjo apsirūpinti maisto produktais, reikalingais sveikatos būklei pagerinti, o perkeltas į drausmės grupę, deja, toliau to daryti nebegali.

Seimo kontrolierius nuosekliai laikosi pozicijos, kad suimtiesiems / nuteistiesiems paskirtas gydymas **negali būti pertraukiamas bei turi būti vykdomas** su sveikatinimu susijusios gydytojų teikiamos rekomendacijos, **nepaisant asmenų perkėlimo iš vienos pataisos įstaigos į kitą arba iš paprastosios į drausmės grupę.**

14. Atsižvelgiant į tai, kas išdėstyta, Pareiškėjo Skundas dėl Alytaus PN pareigūnų veiksmų (neveikimo), netinkamai nagrinėjant 2020-08-11 prašymą leisti Alytaus PN parduotuvėje pirkti maisto produktus atliekant drausminę nuobaudą kamerų tipo patalpoje, yra pagrįstas.

Alytaus PN direktoriui G. Lepiochinui rekomenduotina:

- pagal poreikį, pakartotinai, įvertinant visas su prašymu susijusias aplinkybes, išnagrinėti Pareiškėjo 2020-08-11 prašymą dėl leidimo Alytaus PN parduotuvėje pirkti maisto produktus atliekant drausminę nuobaudą kamerų tipo patalpose bei pateikti Pareiškėjui teisės aktų reikalavimus atitinkantį atsakymą;

- imtis priemonių, kad ateityje pareiškėjų skundai būtų tiriami atidžiai, įvertinant visas skunduose nurodytas aplinkybes, o priėmus sprendimą netenkinti prašymo – raštu teikiami atsakymai, kuriuose būtų nurodyta tokio sprendimo priežastis, apskundimo tvarka ir terminas.

SEIMO KONTROLIERIAUS SPRENDIMAS

15. Vadovaudamasis Lietuvos Respublikos Seimo kontrolierių įstatymo 22 straipsnio 1 dalies 1 punktu, Lietuvos Respublikos Seimo kontrolierius nusprendžia X Skundą dėl Alytaus pataisos namų pareigūnų veiksmų (neveikimo), nagrinėjant Pareiškėjo prašymą dėl leidimo Alytaus PN parduotuvėje pirkti maisto produktus, atliekant drausminę nuobaudą kamerų tipo patalpose, pripažinti **pagrįstu**.

SEIMO KONTROLIERIAUS REKOMENDACIJOS

16. Vadovaudamasis Lietuvos Respublikos Seimo kontrolierių įstatymo 19 straipsnio 1 dalies 14 ir 17 punktais, Lietuvos Respublikos Seimo kontrolierius Alytaus pataisos namų direktoriui rekomenduoja:

16.1. pagal poreikį, įvertinant visas su prašymu susijusias aplinkybes, išnagrinėti Pareiškėjo 2020-08-11 prašymą dėl leidimo, atliekant drausminę nuobaudą kamerų tipo patalpose, pirkti maisto produktus Alytaus PN parduotuvėje bei pateikti Pareiškėjui teisės aktų reikalavimus atitinkantį atsakymą;

16.2. imtis priemonių, kad ateityje pareiškėjų skundai būtų tiriami atidžiai, įvertinant visas skunduose nurodytas aplinkybes, o priėmus sprendimą netenkinti prašymo – raštu teikiami atsakymai, kuriuose būtų nurodyta tokio sprendimo priežastis, apskundimo tvarka ir terminas.

17. Lietuvos Respublikos Seimo kontrolierių įstatymo 20 straipsnio 3 dalyje nustatyta, kad informacija apie siūlymų (rekomendacijų) išnagrinėjimą Seimo kontrolieriui turi būti pateikiama nedelsiant priėmus sprendimus dėl priemonių, kurių bus imamasi, atsižvelgiant į Seimo kontrolieriaus siūlymą (rekomendaciją), **bet ne vėliau kaip per 30 dienų nuo siūlymo (rekomendacijos) gavimo dienos**.

Seimo kontrolierius

Augustinas Normantas